

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА

IMPROVEMENT OF THE MANAGEMENT SYSTEM OF THE FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE

УДК 658.1

Великий Ю.М.

к.е.н., професор,
професор кафедри фінансів і кредиту
Харківський інститут фінансів
Київського національного
торгівельно-економічного університету

Чемчикаленко Р.А.

к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансів і кредиту
Харківський інститут фінансів
Київського національного
торгівельно-економічного університету

Віннік В.В.

студент
Харківський інститут фінансів
Київського національного
торгівельно-економічного університету

У статті статистично доведено необхідність удосконалення системи управління фінансовим станом підприємства. Обґрунтовано, що для малих підприємств роль ефективного управління фінансовим станом вагоміша, ніж для великих. Проаналізовано різні підходи та уточнено за рахунок конкретизації системи показників сутність терміна «фінансовий стан підприємства». Узагальнено та класифіковано за природою походження з виділенням юридичних, організаційно-методологічних та психолого-управлінських типів проблеми щодо управління фінансовим станом підприємства. Обґрунтовано доцільність запровадження типових стандартів оцінки фінансового стану підприємства з чітким механізмом розрахунку показників та нормативами залежно від галузевої приналежності, необхідність обов'язково ведення обліку за національними стандартами, доцільність ранжування показників, а також підвищення рівня фінансової грамотності та зниження рівня протидії фінансовим новаціям.

Ключові слова: управління, фінансовий стан, підприємство, система, удосконалення, аналіз.

В статті статистически доказана необходимость совершенствования системы

управления финансовым состоянием предприятия. Обосновано, что для малых предприятий роль эффективного управления финансовым состоянием весомее, чем для крупных. Проанализированы различные подходы и уточнена за счет конкретизации системы показателей сущность термина «финансовое состояние предприятия». Обобщены и классифицированы по природе происхождения с выделением юридических, организационно-методологических и психолого-управленческих типов проблемы по управлению финансовым состоянием предприятия. Обоснована целесообразность введения типовых стандартов оценки финансового состояния предприятия с четким механизмом расчета показателей и нормативами в зависимости от отраслевой принадлежности, необходимость обязательно ведения учета по национальным стандартам, целесообразность ранжирования показателей, а также повышение уровня финансовой грамотности и снижение уровня противодействия финансовым новациям.

Ключевые слова: управления, финансовое состояние, предприятие, система, усовершенствование, анализ.

Summarizing the results of this study, it should be noted that the significant level of loss-making enterprises, especially among small ones, poor quality of profit, increase in the size of aggregate losses and the overall reduction in the number of enterprises clearly indicate the urgency of the topic of management of the financial situation of domestic enterprises in modern conditions. In turn, one of the most significant problems with the management of the financial condition of the enterprise is the imperfection of the system of assessing the financial situation due to both objective actions (general not forecasting economic development and its stagnant nature) and subjective reasons, which it is advisable to split into three groups: legal, organizational-methodological, psychological and managerial. Thus in the core legal issues it is necessary to include the complete legal nihilism in the field of evaluation, which requires the development and introduction of industry standard assessment, taking into account the peculiarities of the activities of such enterprises, the required performance indicators and their norms. In the methodological plan, the problem is: the lack of a dynamic assessment, which is possible only with the combination of the mechanisms of classical financial analysis and budgeting; the absence or declarativeness of taking into account the strategy of the enterprise and the compliance of individual indicators of the strategy, the "equalization" of significance and the redundancy of their number, which requires ranking of significance and selection of a limited range of the latter, etc. From the point of view of psychological and managerial problems, the assessment of the financial condition of enterprises as an element of their management system is a worrying tendency to deteriorate the level of financial literacy of employees and the reluctance of experienced specialists to share experience for what it would be appropriate to restore a mentoring institute with appropriate material provision, as well as to encourage self-development and rationalization, including in the field of evaluation and management of the financial condition of the enterprise.

Key words: management, financial condition, enterprise, system, improvement, analysis.

Постановка проблеми. За аналогією з живим організмом управління підприємством потребує періодичного, систематичного й ефективного догляду за його «здоров'ям». Стосовно такого «антропогенного організму» як підприємство, під поняттям «стан здоров'я», напевно, потрібно розуміти його фінансовий стан. І як у будь-якого живого організму є показники (параметри), що характеризують його стан, відповідно і в підприємстві й організацій також є безліч параметрів його «фінансового здоров'я».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При цьому варто відзначити, що сутність фінансового стану та його зміст досліджувалися в роботах таких вчених як: Є. Брігхем, Дж. Х'юстон, Джеральд В. Вайт., Еріх А. Гелферт, Р. Стівен,

Томас Р. Ітільсон, Роберт С. Хігінс, Річ Гильдерслив, Джоел Р. Сігел, Джей К. Шім та Ніккі А. Даубер, Ст. Макклор.

Питання діагностики фінансового стану підприємства розглядалися в працях зарубіжних науковців і практиків, зокрема: Д.М. Бішоп, Л.А. Бернстайн, Дж.В. Вайт, Ф.Ч. Еванс, Т.Р. Ітільсон, Карлін Т.П., Колласс Б., Маршал В. Мейер, Савицька Г.В., Симіонова Н.Є., Хігінс Р. Ста ін. Вагомий внесок у розроблення теоретичних та методичних засад діагностики та оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств здійснили вчені-економісти: Бланк І.А., Забродський В.А., Іванієнко В.В., Кизим М.О., Петряєва З.Ф. та ін.

Однак, повертаючись до аналогії з управлінням станом живого організму, необхідно відзначити, що

нормативи параметрів його здоров'я, систематичність та механізм його дослідження багато в чому залежать від стану зовнішнього середовища. Відповідно й механізми управління фінансовим станом в різних умовах повинні змінюватися в залежності від режиму функціонування підприємства.

Зважаючи ж на постійні, досить часто навіть кардинальні, зміни в економічному, політичному, екологічному та соціальному житті нашої країни не дивно, що й механізм управління фінансовим станом вітчизняних підприємств має змінюватися в ногу з часом, що, на нашу думку, відбувається не в повному обсязі, що й обумовлює появу все нових проблем в даній сфері діяльності. Відповідно необхідність оновлення системи управління фінансовим станом сучасних вітчизняних підприємств у відповідності до стану навколишнього середовища й обумовили актуальність написання даної статті.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення інформації щодо існуючих проблем в сфері управління фінансовим станом вітчизняних підприємств та ймовірних шляхів їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі формування задуму даної статті не було жодного бажання зупинитися на сутності досліджуваного терміну, яким є «фінансовий стан підприємства». Нібито «що там незрозумілого» в тому фінансовому стані підприємства. Вже писане-переписано щодо сутності даного поняття [1-12]. Проте деякі публікації просто змушують нас уточнити сутність досліджуваного терміну, оскільки розуміння й склад даного поняття, як на нашу думку, просто перевертаються з ніг на голову. Так, наприклад, О.С. Лещенко вважає, що «фінансовий стан підприємства є найважливішою характеристикою його ділової активності і надійності» [1].

Й.Й. Сорока наводить твердження Джеральда В. Вайта, котрий на його думку «по суті, вважає, що фінансова стійкість поняття ширше, ніж фінансовий стан» [2, с. 364].

В цій же роботі приводиться думка Еріха А. Гелферт, котрий «зводить сутність фінансової стійкості до платоспроможності підприємства і не досліджує взаємозв'язок між фінансовим станом і фінансовою стійкістю», а також інших авторів, які виділяють інші характеристики фінансового стану такі як «здатність підприємства погасити свої боргові зобов'язання», «фінансову конкурентоспроможність підприємства», «процес формування і використання фінансових коштів», джерела і розміщення коштів [2, с. 364] тощо.

Тут же автор надає й своє, як на нашу думку, досить таки розмите розуміння сутності досліджуваного явища як «комплексне поняття, яке в кількісному аспекті відображається безліччю фінансових показників» [2, с. 364]. Звичайно, фінансовий стан підприємства – це комплексне, багатогранне явище,

проте з вищевказаного твердження зовсім не зрозуміло, з чого воно складається та яке змістовне навантаження несе сам процес управління ним.

Стосовно складу фінансового стану підприємства можна скористатися напрацюваннями В.М. Кошельник та Л.В. Побережної, котрі фінансовий стан аграрного підприємства визначають за такими елементами, як: прибутковість роботи підприємства; оптимальність розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів; наявність власних фінансових ресурсів не лише мінімально потрібного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; раціональність розміщення основних і обігових фондів; платоспроможність та ліквідність [3].

М.І. Баканов та А.Д. Шеремет вважають, що «фінансовий стан підприємства – це складна економічна категорія, що відображає на певний момент стан капіталу в процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку» [4, с. 146]. В цьому визначенні незрозуміла суть та роль капіталу, оскільки, на нашу думку, це твердження було б чи не найоптимальнішим, але лише за умови сприйняття капіталу не тільки в фінансовому, але й матеріальному (як результат розміщення коштів в матеріальні цінності) та інтелектуальному (як інтелектуальні та професійні компетенції працівників підприємства) плані.

Напевно надихнувшись роботою вищевказаних авторів, Т.І. Косич сформулював визначення досліджуваного поняття як «система формування і розподілу активів підприємства, яка забезпечує досягнення мети його діяльності і характеризує фінансово-матеріальний потенціал в даний момент його розвитку, а також оцінюється за допомогою системи показників економічного стану з використанням сучасних методів і методик» [5]. Але, знову ж таки, на нашу думку, урізано, обтічно й гіпертрофовано значення активів в фінансовому стані підприємства.

У роботі ж К.П. Лєвашової наведено думку одразу п'яти авторів – Е.А. Маркаряна, Г.П. Герасименко, В.В. Осмоловського, М.Я. Дем'яненко та Г.В. Савицької, які під фінансовим станом відповідно розуміють «сукупність показників, які відображають його спроможність погасити свої боргові зобов'язання», «комплексне поняття, яке характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності комерційних та інших суб'єктів господарювання...», «комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом реалізації всіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства», «характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процес його кругообігу та здатність суб'єкта господа-

рювання фінансувати свою діяльність на фіксований момент часу» [6].

З усього вищевикладеного, на нашу думку, можна викристалізувати, що фінансовий стан підприємства – це категорія складна й багатогранна, не тільки кількісна, але й якісна, є результатом прояву як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, включає в себе систему різноспрямованих показників.

Тому найбільш вдалим, на нашу думку, є визначення А.М. Поддєрьогіна, який під фінансовим станом підприємства розуміє «комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів» [7, с. 22]. Проте це визначення було б більш доречним за умови уточнення, що система показників має включати такі напрями аналізу, як ліквідність, платоспроможність, майновий стан, ефективність формування фінансових результатів, ділова активність.

Стосовно ж статистичного підтвердження існування проблем з ефективністю управління фінансовим станом підприємства доречно навести хоча б інформацію щодо стану фінансових результатів та безпосередньо кількості вітчизняних підприємств. Так, відповідно до інформації, наведеної на офіційному сайті Державної служби статистики України [8], за січень-вересень 2018 року майже третина вітчизняних підприємств (29,8%) одержали збиток. При цьому загальна сума збитків склала за відповідний період понад 152 млрд. грн.

Однак варто відзначити, що в такі контрольні періоди як 2017, 2014, 2010 роки частка збиткових підприємств становила 27,6%, 34,5% та 46,3% відповідно. Проте й суми збитків відрізнялися в бік поступового збільшення – від 141 млрд. грн. в 2010 році до 346,7 млрд. грн. у 2017 році. У свою чергу, на нашу думку, скорочення частки збиткових підприємств не пов'язане з покращенням їхнього фінансового стану, а зумовлюється простим скороченням загальної їх чисельності та зниженням темпів запровадження нових підприємств. Так, якщо в 2010 році в національній економіці працювало 2184 105 підприємств, то вже в 2014 – тільки 1932 325 (або 88,47% від рівня 2010 року), а в 2017 році – тільки 1805 144 (або 82,65% від рівня 2010 року), і це при тому, що в цей період підприємства не тільки припиняли, але й започатковували свою діяльність.

Відповідно, сам факт доволі значного скорочення кількості суб'єктів господарювання свідчить про проблеми з управління їх фінансовим станом, оскільки успішні підприємства не закривають, а успішність у підприємств – це й є рівень його фінансового стану.

Також варто звернути увагу, що темпи скорочення малих підприємств (зокрема фізичних осіб-підприємців) перевищують темпи скорочення їх загальної кількості – з 2010 по 2014 роки скорочення кількості фізосіб-підприємців становило 11,85%, тоді як загальної кількості – 11,53%, а з 2010 по 2017 роки – 18,74% та 17,35% відповідно.

Таким чином, проблема управління фінансовим станом саме малих підприємств постає більш гостро як із статичної, так і з сутнісної точки зору. Малі підприємства менш захищені, мають менше фінансових можливостей як щодо доступу до залучення капіталу, так і щодо залучення нових клієнтів, постачальників та й взагалі всіх контактних аудиторій, що робить ефективне управління їхнім фінансовим станом просто необхідною умовою їхнього виживання. А оскільки з року в рік їх стає все менше, то й проблема ефективного управління фінансовим станом таких підприємств тільки загострюється.

Проте навіть прибуткові підприємства не позбавлені численних недоліків у процесі управління власним фінансовим станом. Так, проаналізувавши якість отриманого прибутку за співвідношенням прибутку від основної діяльності до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування в 2017 році (яке становило 1,8), можна стверджувати, що за рахунок неопераційних (якщо можна так висловитись – «необов'язкових») витрат штучно занижується обсяг оподатковуваного прибутку.

Оцінюючи рівень фінансової стійкості вітчизняних підприємств за показником їх фінансової автономії, бачимо, що в середньому тільки 24,7% капіталу належить власникам підприємства, при тому, що норматив вимагає більш ніж 50-відсоткове забезпечення підприємства власними коштами.

Негативна динаміка фінансових результатів, зниження загальної кількості підприємств та частки власних коштів в їхньому капіталі, погіршення структури капіталу з відповідним впливом як на рівень ліквідності та платоспроможності бізнесу, так і загалом на його кредитоспроможність – це тільки поодинокі факти, що підтверджують наявність суттєвої кризи в сфері управління фінансовим станом вітчизняних підприємств.

При цьому проблеми з фінансовим станом простежуються практично в кожній функції управління. В системі планування та прогнозування, організації, контролі та мотивації фінансового стану підприємства досі залишилися «темні плями», вирішенню яких присвячуються дослідження численних науковців.

Так, досі достеменно невідомо, як здійснювати прогнозування та планування фінансового стану в умовах невизначеності та інформаційної асиметрії, як краще організувати систему управління – за функціями чи центрами відповідальності, яка

система мотивації краща – преміальна чи участі в капіталі тощо. Однак, напевно, найбільше дорікань викликає система контролю, зокрема підсистема оцінки фінансового стану підприємства.

Всі наявні проблеми з оцінкою фінансового стану підприємства звичайно можна поділити як на об'єктивні, такі як загальний спад та нестабільність економіки, так і суб'єктивні, які умовно можна об'єднати у три великі групи: юридичні, організаційно-методологічні, психолого-управлінські.

Звичайно, створення стабільної фінансової бази в країні, забезпечення стійкого фінансового становища вітчизняної економічної системи у довгостроковій перспективі, мінімізація ресурсних витрат й забезпечення технологічного стрибка – це важливі завдання, але це ще й завдання на доволі велике майбутнє й такі, що лише опосередковано залежать від діяльності кожного вітчизняного суб'єкта господарювання. Тому спочатку спробуємо проаналізувати та визначити заходи з усунення поточних суб'єктивних причин нинішнього низького рівня ефективності підсистеми оцінки фінансового стану підприємства, й насамперед звернемо увагу на юридичний складник цієї багатогранної проблеми.

Так, нині є безліч різних методик та фінансових показників, які практично не регламентуються законодавством. Відповідно, з одного боку, плюралізм думок та використовуваних методик аналізу приводить до того, що кожне підприємство може підлаштувати систему оцінки конкретно під свої потреби, а з іншого – зовнішні користувачі такої інформації (наприклад, потенціальні інвестори чи контролюючі органи) мають проблеми з інтерпретацією отриманих даних, оскільки підприємства використовують свої формули розрахунку та нормативи показників. До того ж щодо значної кількості показників самі нормативи відсутні, а розрахунок середньогалузових чи «сигнальних» показників недоречний з огляду на відмінність в підходах до їх розрахунку. Ще однією незручністю, викликану надлишковим різноманіттям показників й відсутності законодавчого їх оформлення, є некоректність використання зарубіжних методик. Остання проблема особливо актуальна з огляду на можливість ведення обліку (як інформації бази аналізу) як за національними (НП(С)БО), так і міжнародними стандартами обліку (МСБО).

Слід також підкреслити, що як відмічають в своїй роботі К.В. Мельник, А.М. Шкіра, Д.А. Шкіра, через бажання наблизитися до норм МСБО при запровадженні нового НП(С)БО 1 було отримано проблеми не тільки для тих підприємств, які не використовують міжнародні стандарти фінансової звітності, але й для сукупного загалу підприємств, оскільки, наприклад, в останньому не дається детального опису кожної статті Балансу і Звіту про фінансові результати, як це було передбачено раніше, не надається

механізму приведення операцій облікованих за різними стандартами (міжнародними та національними) «до єдиного знаменника» [9, с. 153].

Таким чином, перенасиченість ніким не регламентованих показників призводить до значного ускладнення аналітичної діяльності. Спираючись на думку Й.Й. Сороки, «фінансові коефіцієнти повинні представляти не набір, а систему, тобто не суперечити один одному, не повторювати один одного, не залишати «білих плям» у фінансовій оцінці роботи підприємства» [2, с. 364].

На нашу думку, принциповим шляхом вирішення юридичних проблеми є сама зміна використовуваної економічної парадигми. Сьогоднішні реалії змушують нас балансувати на межі між такими діаметрально протилежними економічними доктринами, як меркантилізм чи марксизм, які гіперболізували роль держави, так і занадто ліберальними поглядами фізіократів, монітаризму чи інституціоналізму. У разі з правовими проблемами оцінки фінансового стану підприємства потрібно хоча б на рівні окремих галузей економіки розробити стандарти оцінки як типовий план аналізу з індикативними рівнями показників. Також варто зобов'язати абсолютно всі підприємства вести облік в рамках НП(С)БО, а для власних цілей – в рамках МСБО. До речі, це потрібно і в рамках здійснення узагальненого статистичного аналізу підприємств і організацій країни. Ну й, нарешті, потребує доопрацювання і саме НП(С)БО 1 щонайменше в частині детального опису кожної статті Балансу і Звіту про фінансові результати й взаємоузгодження звітності, складеної за НП(С)БО й МСБО.

Однак, якщо ми пропонуємо, щоб держава в особі уповноважених на це органів запропонувала певні стандарти проведення оцінки підприємствами окремих галузей економіки, то вони повинні бути ретельно вивірені, обґрунтовані, несуперечливі, обмеженими в розумній мірі в множинності пропонованих наборів коефіцієнтів, складності обґрунтованого нормування показників й містити рекомендації щодо чітких механізмів інтерпретації значень показників і отримання підсумкових висновків та рекомендацій.

До складу ж проблем щодо оцінки фінансового стану підприємства, які ми умовно назвали «організаційно-методологічні», можна віднести й неузгодженість та неприв'язаність нормативів до галузевої специфіки (що ми вже частково віднесли до юридичних причин), дублювання багатьох показників, статичність оцінки, недостатнє врахування нелінійності розвитку економічних процесів та стохастичність їхнього характеру, занадто високий чи навпаки низький рівень формалізації, статичність оцінки тощо.

Так, наприклад, сьогодні відсутня навіть загальноприйнята класифікація фінансових кое-

фіцієнтів. Найбільш часто вони класифікуються та відображаються за аспектами фінансового стану (ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, рентабельність, ділова активність), а також за групами користувачів, для яких вони призначаються (для власників, менеджерів, кредиторів) [2, с. 364], проте повної, вичерпної та зрозумілої широкому загалу класифікації нема.

Важливою проблемою оцінки фінансового стану є відсутність чи декларативність врахування стратегії діяльності підприємства й відповідність окремих показників поставленій стратегії. До того ж варто відзначити, що в більшості вітчизняних підприємств ні загальної, ні фінансової стратегії, як правило, немає. Тому на певних відрізках існування бізнесу втрачаються можливості коригування його діяльності, оскільки використовується система оцінки фінансового стану підприємства не помічає «стратегічних відхилень» функціонування бізнесу.

Ще однією проблемою, на нашу думку, є відсутність рейтингу використовуваних фінансових показників, або «зрівнялівка» показників за їх значущістю. Так, за різних умов функціонування бізнесу окремі показники мають різну вагомість для діяльності самого підприємства. Так, якщо в умовах кризи головними є фінансова стійкість, платоспроможність та прибутковість, то в умовах фінансової стабільності, наприклад, більше значення набуває ділова активність.

На думку ж К.В. Мельник, А.М. Шкіра, Д.А. Шкіра, нинішній системі фінансового оцінювання притаманні такі організаційні недоліки, як: розгляд якісних характеристик фінансової звітності з позицій держави як головного користувача звітів; неприділення достатньої уваги принципам безперервності діяльності підприємства та превалювання змісту над формою, нарахування та відповідності доходів і витрат, послідовності й повного висвітлення звітних даних, обачності [9, с. 158].

Серйозною проблемою з методикою проведення оцінки фінансового стану є її статичність – переважна більшість фінансових показників розраховується на базі форм фінансової звітності, яка не тільки оприлюднюється в найкращому випадку чотири рази на рік, але й надається зі значним запізненням. Звичайно використання прийомів дефляції звітності, що використовують офіційні індекси, іноземні валюти та оцінки експертів, покликані забезпечити порівнянність даних різних звітних періодів, проте це не вирішує проблему статичності в цілому. Розрахований фінансовий показник не тільки завтра, а вже сьогодні є застарілим, оскільки кожного дня підприємство здійснює свою діяльність від чого змінюється не тільки розмір наявних грошових потоків, поточний фінансовий результат чи розмір заборгованості, але й абсолютно весь фінансовий стан.

Тому вирішення проблеми статичності фінансової оцінки можливе за рахунок одночасного використання прийомів й методів класичного фінансового аналізу та бюджетування діяльності підприємства. З цього приводу слушною є думка К.Р. Траченко, К.П. Левашової, котрі вважають, що «важливим є врахування потенціалу формування та повноти використання фінансових ресурсів, збалансування грошових потоків і рівень фінансового ризику» [6, 10]. Дійсно оцінка фінансового стану підприємства з позицій повноти й ефективності використання фінансового потенціалу як міри продуктивності використання наявних ресурсів в конкретних вихідних умовах переводить аналіз фінансового стану підприємства від рівня «взагалі» до конкретних умов функціонування бізнесу.

Не позбавленим логіки є й вислів таких авторів, як Т.І. Косич [5], Ю.О. Русіна [11, с. 62] Д.В. Ваньковича [12] щодо необхідності удосконалення інформаційної бази та модифікація і поглиблення аналізу та оцінки результативних показників за рахунок поєднання статичного та динамічного аналізу та зміни значущості розрахункових показників.

Вирішення проблеми надмірної кількості показників можливе, наприклад, за рахунок використання зарубіжного досвіду де визначення ліквідності та платоспроможності зведено в один блок аналізу.

Наступним є блок психолого-управлінських проблем з оцінкою фінансового стану підприємства. У цьому блоці перш за все хотілося б відзначити як загальний низький рівень фінансово-правової грамотності працівників, так і спротив необхідності вивчати нові, передусім зарубіжні, методики встановлення стану фінансової системи підприємства. Інноваційна інертність – це загальна проблема не тільки системи управління фінансовим станом підприємства, зокрема підсистеми оцінки ефективності функціонування підприємства, але й проблема реалізації будь-яких новацій на підприємстві. Людину завжди лякала невизначеність нової діяльності, можливість «впасти лицем в багнюку» від незнання чи нерозуміння, наприклад, якихось економічних явищ і процесів. Тому потрібно змінювати не тільки механізми використання економічних показників, необхідно запроваджувати (або поновлювати використання старих) механізми адаптації персоналу до їх використання. Чомусь давно забутий механізм наставництва, коли більш досвідчені пояснювали новачкам особливості їх діяльності. Напевно це відбувається через внутрішню конкуренцію працівників і бажання «залишатись потрібним». Проте це можна зафіксувати в внутрішніх регламентах і довести досвідченим працівникам, що ніхто не збирається позбавлятися від них, а навпаки всі цінують їх досвід, як це робиться в Японії.

Потрібно також стимулювати абсолютно всіх показників до саморозвитку й самовдосконалення,

створення нової діяльності. Й в цьому можна спиратись на досвід роботи вітчизняних підприємств в галузі НДДКР та раціоналізаторстві.

А загалом потрібно суттєво переглядати механізми роботи з персоналом, пов'язаним з оцінкою та виконання інших функцій управління фінансовим станом підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, підсумовуючи результати цього дослідження, необхідно відзначити, що значний рівень збиткових підприємств, особливо з числа малих, низька якість прибутку, збільшення розміру сукупних збитків та загальне скорочення чисельності підприємств яскраво свідчать про надзвичайну актуальність теми управління фінансовим станом вітчизняних підприємств в сучасних умовах.

Під фінансовим станом підприємства доцільно розуміти комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою таких показників, як ліквідність, платоспроможність, майновий стан, ефективність формування фінансових результатів, ділова активність, що відображають наявність, розміщення й ефективність використання фінансових ресурсів.

Однією з найвідчутливіших проблем з управлінням фінансовим станом підприємства є недосконалість системи оцінки фінансового стану внаслідок дії як об'єктивних, так і суб'єктивних причин, які доцільно розбити на юридичні, організаційно-методологічні, психолого-управлінські.

Так, до складу основних юридичних проблем необхідно віднести суцільний правовий нігілізм в сфері оцінки, що вимагає розроблення та запровадження галузевих стандартів оцінки з урахуванням особливостей діяльності таких підприємств, необхідних оціночних показників та їх нормативів.

У методичному плані проблемним є: відсутність динамічної оцінки, яка можлива лише за умови поєднання механізмів класичного фінансового аналізу та бюджетування; відсутність чи декларативність врахування стратегії діяльності підприємства й відповідність окремих показників поставленій стратегії, «зрівнялівка» значимості та надлишковість їх кількості, що потребує ранжування значущості й відбір обмеженого кола останніх тощо.

З погляду психолого-управлінських проблем з оцінкою фінансового стану підприємств як елементу системи їх управління викликає занепокоєння тенденція до погіршення рівня фінансової грамотності працівників та небажання досвідчених фахівців ділитись досвідом для чого доречним було б відновити інститут наставництва з відповідним матеріальним забезпеченням, а також заохочувати до саморозвитку й раціоналізаторства, в тому числі й у сфері оцінки та управління фінансовим станом підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лещенко О.С. Проблеми управління фінансовим станом підприємства. *XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION*. 2018. URL: <http://intkonf.org/leschenko-os-problemi-upravlinnya-finansovim-stanom-pidpriemstva/> (дата звернення: 26.05.2019).
2. Сорока Й.Й. Зарубіжний досвід оцінювання фінансового стану підприємств у сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. № 2 (46). С. 363-367.
3. Кошельник В.М., Побережна Л.В. Напрями зміцнення фінансового стану аграрних підприємств у посткризовий період їх розвитку // *Безкоштовна електронна бібліотека*. URL: <http://uk.x-pdf.ru/5mekhanika/1691930-1-udk-63116-3303301-koshelnik-asistent-poberezhna-vinnickiy-nacionalniy-agrarniy-universitet-napryami-zmicnennya-finan.php> (дата звернення: 26.05.2019).
4. Баканов М.И., Шеремет М.И. Теория анализа хозяйственной деятельности. Москва, 2007. 400 с.
5. Косич Т.І. Основні аспекти управління фінансовим станом підприємства // *Електронні ресурси НБУВ*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 26.05.2019).
6. Левашова К.П. Управління фінансовим станом підприємства: сутність та методи // *Електронні ресурси НБУВ*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 26.05.2019).
7. Бодруг Т.М., Гаватюк Л.С. Сутність аналізу та управління фінансовим станом підприємств України. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018. Випуск 22. Частина 1. С. 20-24.
8. Публікація документів Державної Служби Статистики України. Київ, 2019. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/oper_new.html (дата звернення: 26.05.2019).
9. Мельник К.В., Шкіра А.М., Шкіра Д.А. Інформаційно-правова основа оцінки фінансового стану підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 6 (157). С. 152-159.
10. Траченко К.Р. Удосконалення системи управління фінансовим станом підприємства // *Електронні ресурси НБУВ*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 26.05.2019).
11. Русіна Ю.О., Косич Т.І. Управління фінансовим станом підприємства та шляхи його покращення. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 6 (181). С. 57-62.
12. Ванькович Д.В. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств. *Фінанси України*. 2010. № 9. С. 112-117.

REFERENCES:

1. Leshchenko O.S. (2018) Problemy upravlinnia finansovym stanom pidpriemstva [Problems of managing the financial condition of the enterprise]. *Proceedings of the XIV Mizhnarodna naukova internet-konferentsii ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION*. Available at: <http://intkonf.org/leschenko-os-problemi-upravlinnya-finansovim-stanom-pidpriemstva/> (accessed 26 May 2019).
2. Soroka Y.Y. (2015) Zarubizhnyi dosvid otsiniuvannia finansovoho stanu pidpriemstv u suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Foreign experience in evaluating the financial condition of enterprises in modern economic conditions]. *Scientific herald of Uzhgorod University*, vol. 2, no. 46, pp. 363-367.

3. Koshelnik V.M., Poberezhna L.V. Napriamy zmitsnennia finansovoho stanu ahrarykh pidpriemstv u postkryzoviyi periodyikh rozvytku [Areas of strengthening the financial condition of agrarian enterprises in the post-crisis period of their development]. Available at: <http://uk.x-pdf.ru/5mehanika/1691930-1-udk-63116-3303301-koshelnik-asistent-poberezhna-vinnickiy-nacionalniy-agrarniy-universitet-napryami-zmichennya-finan.php> (accessed 26 May 2019).

4. Bakanov M.I., Sheremet M.I. (2010) Teoriya analiza khozyaystvennoy deyatel'nosti. [Theory of Business Analysis]. Moscow; Finance and Statistics. (in Russian)

5. Kosych T.I. Osnovni aspekty upravlinnia finansovym stanom pidpriemstva [The main aspects of managing the financial condition of the enterprise]. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/> (accessed 26 May 2019).

6. Lievashova K.P. Upravlinnia finansovym stanom pidpriemstva: sutnist ta metody [Management of the financial condition of the enterprise: the essence and methods]. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/> (accessed 26 May 2019).

7. Bodruh T. M., Havatiuk L. S. (2018) Sutnist analizu ta upravlinnia finansovym stanom pidpriemstv Ukrainy [Essence of analysis and management of the financial condition of enterprises of Ukraine]. *Scientific herald of Uzhgorod University*, vol. 22, no. 1, pp. 20-24.

8. Publikatsiia dokumentiv Derzhavnoi Sluzhby Statystyky Ukrainy [Publication of documents of the State Service of Statistics of Ukraine]. Available at: http://ukrstat.org/uk/operativ/oper_new.html (accessed 26 May 2019).

9. Melnyk K.V., Shkira A.M. and Shkira D.A. (2014) Informatsiino-pravova osnova otsinky finansovoho stanu pidpriemstva [Information and legal basis for assessing the financial condition of the enterprise]. *Formation of market relations in Ukraine*, vol. 6, no. 157, pp. 152-159.

10. Trachenko K.R. Udoshkonalennia systemy upravlinnia finansovym stanom pidpriemstva [Improvement of the management system of the financial state of the enterprise]. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/> (accessed 26 May 2019).

11. Rusina Yu.O., Kosych T.I. (2016) Upravlinnia finansovym stanom pidpriemstva ta shliakhy yoho pokrashchennia [Management of the financial condition of the enterprise and ways of its improvement]. *Formation of market relations in Ukraine*, vol. 6, no. 181, pp. 57-62.

12. Vankovych D.V. (2010) Udoshkonalennia mekhanizmu reorganizatsii upravlinnia finansovymy resursamy pidpriemstv [Improvement of the mechanism of reorganization of management of financial resources of enterprises]. *Finance of Ukraine*, vol. 9, pp. 112-117.

Velykyi Yurii

Candidate of Economic Sciences, Professor,
 Professor at Department of Finance and Credit
 Kharkiv Institute of Finance
 Kyiv National University of Trade and Economics

Chemchykalenko Ruslan

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
 Senior Lecturer at Department of Finance and Credit
 Kharkiv Institute of Finance
 Kyiv National University of Trade and Economics

Vinnik Valeriia

Student
 Kharkiv Institute of Finance
 Kyiv National University of Trade and Economics

IMPROVEMENT OF THE MANAGEMENT SYSTEM OF THE FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE

The purpose of the article. Summarizing the results of this study, it should be noted that the significant level of loss-making enterprises, especially among small ones, poor quality of profit, increase in the size of aggregate losses and the overall reduction in the number of enterprises clearly indicate the urgency of the topic of management of the financial situation of domestic enterprises in modern conditions.

Methodology. The research is based on a cursory evaluation and generalization of existing management experience and an assessment of the financial condition of enterprises.

Results. One of the most significant problems with the management of the financial condition of the enterprise is the imperfection of the system of assessing the financial situation due to both objective actions (general not forecasting economic development and its stagnant nature) and subjective reasons, which it is advisable to split into three groups: legal, organizational-methodological, psychological and managerial.

Thus in the core legal issues it is necessary to include the complete legal nihilism in the field of evaluation, which requires the development and introduction of industry standard assessment, taking into account the peculiarities of the activities of such enterprises, the required performance indicators and their norms.

In the methodological plan, the problem is: the lack of a dynamic assessment, which is possible only with the combination of the mechanisms of classical financial analysis and budgeting; the absence or declarativeness of taking into account the strategy of the enterprise and the compliance of individual indicators of the strategy, the "equalization" of significance and the redundancy of their number, which requires ranking of significance and selection of a limited range of the latter, etc.

From the point of view of psychological and managerial problems, the assessment of the financial condition of enterprises as an element of their management system is a worrying tendency to deteriorate the level of financial literacy of employees and the reluctance of experienced specialists to share experience for what it would be appropriate to restore a mentoring institute with appropriate material provision, as well as to encourage self-development and rationalization, including in the field of evaluation and management of the financial condition of the enterprise.

Practical implications. From a practical point of view, the usefulness of this study is to clarify the main reasons for the low level of efficiency of management of the financial state of the enterprise and provide general recommendations for their elimination both in the legislative, organizational and methodological and psychological plane.

Value/originality. In our work, we considered the issue of improving the management of the financial state of the enterprise. This economic category faces certain analytical complexities. Problems and problem issues determine the prospects for further research on the management of the financial condition of the enterprise. In particular, the possibility of using standardized methods for assessing the financial condition of the enterprise.